

# מעשה בלולי ה...

דבורה עומר



היצירה מופיעה במעגל הראשון – יצירות הליבה לכיתות ג-ד

בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי

על הספר והמלצות להוראה

הפיקוח על הוראת העברית ביסודי

## תוכן

- 3 - ..... מבוא כללי
- 3 - ..... מעשה בלולי ה... - הסיפור מאחורי הסיפור, מפי דבורה עומר
- 4 - ..... על הספר "מעשה בלולי ה..."
- 5 - ..... דגשים והמלצות להוראת הספר
- 6 - ..... קריאה עם התלמידים
- 6 - ..... שיח ספרים
- 8 - ..... מהלך ההוראה
- 8 - ..... לפני הקריאה
- 8 - ..... קריאת הספר
- 8 - ..... קריאה עצמית רציפה
- 9 - ..... קריאה משולבת: קריאת מורה וקריאה עצמית מונחית בכיתה ובבית
- 9 - ..... "תחנות" מוצעות בקריאת הספר בכיתה
- 12 - ..... הזמנה לביטוי אישי בעקבות היצירה
- 13 - ..... נספח: על היוצרת

## מבוא כללי

קריאה מונחית של ספר קריאה משתלבת במערך רחב של פעילויות. מטרת הפעילויות האלה היא טיפוח הקריאה בהנאה ובהבנה בצד הקניית הרגלי קריאה לתלמידים וטיפוח של קהילות קוראות כחלק מתרבות בית הספר.

על ערכה של חוויית הקריאה אין צורך להכביר מילים. קריאת יצירה בעלת איכות ספרותית מעשירה את עולמו הרגשי והקוגניטיבי של הקורא, תורמת לחייו בהווה ולעיצוב אישיותו בעתיד. "בתהליך הקריאה של הטקסט הספרותי, ובמיוחד של יצירה ארוכה ומורכבת, הקורא שוקע בעולם שהמחבר ברא עברו. באמצעות יצירת הספרות הוא יכול לחוות עולמות שאינם מוכרים לו וגם לקשור בין עולמה של היצירה לבין אירועים במציאות, ובכלל זה חוויות המוכרות לו מחייו הפרטיים"<sup>1</sup>. הילד קורא על התנסויות חדשות, מגלה דברים מסקרנים, מבין תופעות, מזדהה עם גיבורים שונים ונחשף למצבים מגוונים. כמו כן, הוא עשוי למצוא בקריאה פורקן מלחצים וכאבים ואף לברוח לעולם דמיוני כדי לשוב ולהתמודד עם מציאות חייו.

הוראת הספר השלם יכולה להתבצע באופן אינטנסיבי ואקסטנסיבי לסירוגין. כלומר פרקים אחדים יילמדו בכיתה בהנחיית המורה, ואחרים ייקראו על-ידי התלמיד בקריאה חופשית. חלקים מן הספר יוקראו בקול על ידי קורא מיומן (מורה או קריין) ואת החלקים האחרים יקראו התלמידים בכוחות עצמם. מידת המעורבות של המורה ואופן ההכוונה שלה תלויים כמובן ברמת הקריאה של תלמידיה. חשוב ללוות תלמידים מתקשים בקריאה באופן שיעודד אצלם את ההנאה ואת אהבת הספר.

### מעשה בלולי ה... - הסיפור מאחורי הסיפור, מפי דבורה צומר

"...כתבתי את הסיפור הזה תחילה כתסכית בהמשכים לרדיו, אחרי ששמעתי על מקרה אמיתי שקרה לאדם שטייל בגליל ופתאום זינק עליו נמר. האיש ירה בנמר והרג אותו, ואז התברר לו לצערו, כי הייתה זו נמרה שרצתה להגן על הגור שלה, שנשאר לבדו בעולם. האיש לקח את הגור היתום, שנראה כמו חתול גדול, והביא אותו לגן החיות. בעקבות המקרה, כתבתי סיפור על ילדי מושב שטיילו ערב אחד בשדות. פתאום שמעו יללה, ואחד מהם, גדי שמו, מצא גור חתולים בודד, שצבעו חום בהיר עם כתמים כהים, מיילל כמתחנן לרחמים. גדי, שריחם על הגור המסכן, הביא אותו הביתה, אך הוריו לא רצו חתול, ובעיקר לא רצו גור שנראה שונה מחתלתולים אחרים. גדי טען שאסור להשאיר את הגור לבדו בלילה, בחוץ, רק מפני שהוא שונה. לבסוף הסכימו הוריו שהגור יישאר אצלם, בינתיים. גדי קרא לו גדולי, ובקצור לולי, ואהב אותו

<sup>1</sup> מתוך המסמך "מפגש מונחה עם ספרי קריאה בכיתה" באתר המפמ"ר - <http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/8F426461-A13B-4C83-94F6-2098BB259A37/162939/232013.pdf>

מאוד. לא כך בני משפחתו, שהייתה להם תחושה רעה כלפי הגור המוזר. ככל שעברו הימים ולולי התבגר, התחזקה תחושתם, ואז התברר מיהו לולי באמת..."

(מתוך: "דף דף" אתר בסימן קריאה)

טרם הופעת הספר שודר הסיפור בפינת הילד ברדיו (קול ישראל) וריתק רבבות מאזינים.

## על הספר "מעשה בלולי ה..."

"מעשה בלולי ה..." הוא סיפור הרפתקאות המתאים מבחינת תכניו לילדים בגיל 8-10. שם הספר מנוסח באופן המעורר את סקרנות הקוראים: מיהו לולי? מהו סיפור המעשה שהכותרת מרמזת עליו? בתחילת הספר הקוראים עדיין אינם יודעים מיהו לולי באמת, והם תוהים יחד עם גדי והוריו מדוע הגור שמצא אינו נראה ואינו מתנהג כמו חתול רגיל..

עלילת הסיפור משתרעת על פני חמישה-עשר פרקים ומתמקדת בתלאות ובהרפתקאות של גדי עם לולי ובידידות הנרקמת ביניהם, עד אשר עליהם להיפרד. כל פרק הוא מעין סצנה המתרחשת במקום אחר ובזמן אחר. שני הפרקים הראשונים מוקדשים להצגת הדמויות של גדי, הוריו וחבריו ולולי הנמר. בהמשך, כל פרק הוא יחידת הרפתקה שמסתיימת ויוצרת מתח לקראת הפרק הבא. לצד ההרפתקאות השזורות בעלילה, מציג הסיפור את תהליך ההתבגרות שעובר על גדי מרגע שמצא את גור הנמרים ועד אשר הוא משלים עם הצורך להיפרד ממנו.

בסיפור מגוון דמויות, ביניהן לולי, חבריו של גדי, בני המושב, הוריו של גדי וגם גדי שמתבגר ומשתנה במהלך העלילה. שינויים אלו מאפיינים את גדי כדמות הראשית בסיפור. הספר מציג את הדמויות, מעשיהן והתנהגותן באמצעות דיבור ישיר ביניהן או באמצעות תיאורים של המספר. תיאורים נרחבים של הסביבה והנוף "עוטפים" את אירועי השיח והמעשה, ומוסיפים נופך נוסף לסיפור.

דבורה עומר משתמשת בתיאורים, ניגודים ואנלוגיות כדי לאפשר לקוראים הצעירים לחוש קשר רגשי ואמפטיה כלפי לולי. לדוגמה: "זה קורה להרבה ילדים קטנים, שהוריהם עוזבים אותם (עמ' 44) או "כל אחד יכול לעשות פעם משהו רע. לא?" (עמ' 53).

הקורא מוצא עצמו מתלבט יחד עם גדי בדילמות העומדות בפניו ופוגש ערכים של ידידות, נדיבות, התחשבות, ויתור ואחריות. כדאי לעורר בכיתה דיון על דרך ההתמודדות של גדי עם הקונפליקטים הנוצרים מכניסתו של לולי לחייו. באמצעות הדיון בקונפליקטים יוכלו התלמידים לאפיין את דמותו של גדי כדמות מורכבת ומשתנה.

## דגשים והמלצות להוראת הספר

1. רצוי שלכל תלמיד תהיה גישה לספר למשך התקופה שבה הוא נלמד והתלמיד יוכל לקרוא בו בכיתה ובבית.
2. הקריאה המונחית נועדה בראש ובראשונה לחבב על הילדים את חווית הקריאה. לצידה נעסוק בקידום המיומנויות של הילד כקורא בכלל וכקורא ספרות יפה בפרט. נעשיר את שפתם של התלמידים באוצר מילים וביטויים שהספר מזמן ונבחין בסגנון ובאמצעים רטוריים ואמנותיים.
3. חשוב לשלב בתהליך ההוראה תחומי אמנות כגון תיאטרון, מוזיקה, אמנות פלסטית כדי להעצים את החוויה ולגבש את הפרשנות גם באמצעות תחומי ביטוי אחרים.
4. ליווי התלמידים על ידי המורה ייעשה לפני קריאת הספר, במהלכה ולאחר סיומה. טיפוח הרגלי הקריאה של התלמידים ייעשה בין השאר דרך שיתופם בחוויות המורה כקוראת וכמשוחחת בעקבות הקריאה.
5. אופן ההוראה יותאם למגוון התלמידים בכיתה. תלמידים מתקשים זקוקים לקריאה משותפת של הספר כולו עם המורה או להטרמה שתאפשר להם לקרוא פרקים מסוימים בכוחות עצמם. תלמידים חזקים מסוגלים אמנם לקרוא את הספר כולו ללא עזרה, אולם גם הם ייהנו מתיווך של המורה, מחוויה של קריאה משותפת ומהשיח הנלווה לה.
6. ההוראה תתייחס לספר כיחידה שלמה ותציג את התפתחות העלילה והדמויות לכל אורכו, גם אם המורה בוחרת לעסוק באופן אינטנסיבי רק בחלקים ממנו.
7. לפני הקריאה או במהלכה חשוב להשלים פערי ידע חיוניים להבנת הסיפור. מציאות של חיים במושב כפי שמתוארת בספר "מעשה בלולי ה..." אינה מציאות המוכרת לכל הקוראים במידה שווה ויש לדאוג לתת לתלמידים מידע רלוונטי שיסייע להם בהבנת הספר. לצד העיסוק בעלילה ייבחן הרקע, היכן מתרחשים האירועים? כיצד מתוארת הסביבה שבה נמצא גור הנמרים? כיצד מתואר המושב? כיצד מתוארים בני המושב? כיצד באה לידי ביטוי התייחסותם של בני המושב כלפי לולי בחלקים השונים בספר?
8. במסגרת יצירת ההקשר וההכנה לקראת מפגש עם הספר חשוב שייאמרו פרטים על הסופרת, במידת הצורך על התקופה, תיערך התייחסות לכריכה לכותרת הספר ועוד.

## קריאה עם התלמידים

קריאה בקול של פרקים אחדים מן הספר על ידי המורה תעצים את חווית הקריאה. "הקריאה הקולית של יצירות ספרות היא דרך להעביר חוויה אסתטית ורגשית ולבטא פרשנות לטקסט. ההקראה בקול מאפשרת למורה המקריא להשתמש באמצעים שאינם לשוניים כמו תנועות גוף, הבעות פנים ובאמצעים המעניקים מוזיקליות ליצירה כמו הטעמה, הנגנה, כדי לבטא את מרכזיותם של הקצב והמצלול ובכך לאפשר למאזין להבין משמעויות שונות ביצירה."<sup>2</sup>

במהלך הקריאה לעיתים יעלה צורך לעצור את רצף ההקראה. עצירות מתודיות אלו נחוצות ליצירת חיבור בין הלומד ליצירה ולעיתים ייעשו לחיזוק הבנת התוכן והבהרת מילים ומושגים. עצירות אלו יאפשרו ללומד לעשות אתנחתא קלה לעיתים בהתבוננות על מה שנקרא ולעיתים על מה שעתיד להיקרא (ניבוי, השערת השערות וניסוח ציפיות). עם זאת, מומלץ שלא להרבות בעצירות במהלך הקריאה ולא להאריך את השיח בכל עצירה בכדי לא לפגוע בחוויה של האזנה לסיפור. ויסות נכון של קריאת המורה והעצירות במהלכה יאפשרו לתלמידים חוויה מרתקת ונעימה של האזנה לסיפור תוך מתן מענה לצרכים דידיקטיים. כך לדוגמה בעמוד 35 כשגדי אומר: "אתם רואים? חגג גדי את נצחונו, למדתי את הנמר לאהוב אנשים ואת האנשים לאהוב אותו"- האם באמת ניתן ללמד נמרים לאהוב אנשים? למה מתכוונים כשאומרים שאנשים "אוהבים" נמר? למה הסופרת רואה בכך "ניצחון" של גדי והאם התלמידים באמת מאמינים שזה אפשרי?

"תיאטרון קריאה" הוא דרך לשתף תלמידים בקריאת הספר בתפקידים. חשוב שקריאה כזו תתבצע לאחר שהילדים כבר מכירים את הספר ולאחר שהכינו את עצמם לתפקיד. תיאטרון הקריאה מאפשר לילדים להיכנס לנעלי הגיבורים וגם להביע את יחסם ורגשותיהם כלפי הדמויות. בדרך זו גם ישכללו את קריאתם הקולית ואת העמידה והדיבור בפני קהל.

(עוד על תיאטרון קריאה ניתן לקרוא [בקישור](#))

## שיח ספרים

במרכז העיסוק סביב היצירה הספרותית עומד השיח. באמצעותו יכולה המורה לאפשר לתלמידים לעבד את חווית הקריאה, לשתף ברגשות ובמחשבות ולדון בסוגיות רלוונטיות לחייהם. תוך כדי דיון כזה המורה תשלים פערי ידע, תעשיר את אוצר המילים והביטויים ותעודד תלמידים להביא דוגמאות מן הסיפור ולקרוא בפני חבריהם.

יש ערך מיוחד ליצירה של אווירה נעימה ושונה משיעור רגיל. חשוב שמעגלי שיח ייערכו בפניה מיוחדת בכיתה, כאשר התלמידים והמורה ישובים במעגל על שטיח או סביב שולחן. כדאי שכל ילד יאחז בספר משלו (אפשר שיכין לו סימניה עם שמו אשר תשמש אותו כל עוד הספר ברשותו). תוך כדי הדיון תינתן לילדים הזדמנות לדפדף בספר, לפתוח בעמוד מסוים ולהביא דוגמה לביסוס דבריהם, לקרוא בפני הנוכחים ולשוחח על הדברים.

<sup>2</sup> תכנית הלימודים בחינוך לשוני (2003) עמוד 75.

התלמידים ילמדו להביע את התרשמותם גם ללא הצבעה. מעגלי השיח יכולים להתנהל ביחד עם המורה או בשיח בין עמיתים בעזרת שאלות מנחות. מומלץ לאפשר לתלמידים לעיין בספר בקריאה דמומה או לקרוא בזוגות לפני הדיון במעגל השיח. קריאה חוזרת תחזק את הבנת הספר.

מעגל שיח כשמו כן הוא- יושבים במעגל ומנהלים שיח המקושר בשאלות ובתגובות באופן מעגלי ללא קיטועים רבים מצד המורה. יש לנסות ולייצור שיח ובו השאלות שאלות פתוחות המזמינות לתגובה, ללא שיפוט. בעולם השיח של הספרות יכולות להיות פרשנויות שונות מצד קוראים שונים, בתנאי שהבינו את הסיפור ושהם יכולים לבסס את פרשנותם על סמך הכתוב. "בקהיליית הקוראים, שבה כל קורא מתבקש לנמק ולבסס את פרשנותו, באות לידי ביטוי המשמעויות השונות שניתן להפיק מטקסט אחד." (תכנה"ל עמ' 56).

השאלות שיוצגו במעגלי השיח צריכות להוביל את התלמידים להבנה מעמיקה של הטקסט ולעיסוק בהיבטים פרשניים שלו. במפגש כזה מתרחשת גם למידה עצמית של הלומד את עצמו. הנושאים לדיון צריכים להיות בעלי ערך ומעניינים וקשורים לסוגיות מהותיות העולות מהספר. השיח על הדמויות, רגשותיהן, יחסיהן והתנהגותן יעורר אצל התלמידים התבוננות רפלקטיבית. אין בהכרח צורך לשאול ישירות על מציאות חייהם של התלמידים או לברר מה הלקח שלמדו ממנו לגבי עצמם. אדרבה, רצוי להישאר בעולמה של הספרות. כוחה היפה והמיוחד של הספרות כמגדלת וכמחנכת הוא דווקא באמירה שאינה ישירה. דרך העיסוק באחר, במעשיו ובקורותיו, הספרות מאפשרת לחוש אמפתיה או לפתח ביקורת ולהפנים ערכים חברתיים.

חשוב לשוחח על השינוי שחל בגדי לאורך הספר. בתחילתו גדי ילד תמים, חדור הקרבה עצמית הנלחם להמשיך ולגדל גור נמרים בביתו למרות הקושי שנגרם למשפחתו ולסביבתו; לקראת סוף הספר גדי הפך לילד בוגר המבין כי חייו של נמר בסביבת בני אדם אינה ראויה הן לבעל החיים והן לבני האדם. גדי למד להרחיב את מבטו ומבין כי עליו להתחשב בטובת הכלל, בטובת הנמר ובאילוצים שמכתיבה המציאות. הבנה זו היא שמסייעת לו להתמודד עם הפרידה הכואבת מהחיה שכל כך אהב. רעיונות לתכנים למעגלי שיח נוספים יוצגו ב"מהלך ההוראה"

## מהלך ההוראה

להלן מהלך ההוראה ובו מבחר הצעות לקריאה ולפעילויות סביב הספר "מעשה בלולי ה...". מהלך ההוראה בנוי על פי המסמך "מפגש מונחה עם ספרי הקריאה בכיתה". אפשר לבחור באחת או יותר מבין הפעילויות המוצעות או להעלות רעיונות אחרים.

### לפני הקריאה

פעילות ההכנה למפגש נועדה לחבר חיבור ראשוני בין הילד לבין היצירה, לעורר סקרנות, להשלים ידע חסר, להכיר מילים או מושגים חיוניים להבנת הספר.

- א. אפשר להזמין את הילדים להיזכר ולספר על בעל חיים אהוב באיור, בכתיבה או בשיחה.
- ב. אפשר לעסוק בסוגיית גידול חיית מחמד בבית. ילדים שמגדלים חיות יוזמנו לשתף ולתאר את הקשר אל בעל החיים אך גם את הקשיים שכרוכים בכך. האם ההורים הסכימו בקלות? האם הילדים דואגים לצרכים של החיות? האם משתדלים שלא יפריעו לבני הבית? לסביבה?
- ג. שם הספר מוזר, מעין חידה. אפשר לעורר סקרנות ומוכנות לקריאה על ידי שאלות על שם הספר ועל איור הכריכה: מדוע לא מגלים לנו מי זה לולי? איזה בעל חיים מחזיק הילד שעל הכריכה? למה פניו מוסתרים? מה אפשר ללמוד מהתקציר? מה אנחנו יודעים על הגיבורים מהאיור, מהכותרת, מהתקציר?<sup>3</sup>
- ד. הספר פותח בפנייה של הסופרת אל קוראיה הצעירים. אפשר לקרוא בפניהם את הפנייה ובעקבותיה לגשת לקריאת הספר, לאחר פעילות קצרה בלבד (כגון שיחה של כמה דקות בכיתה, כתיבה עצמית של הרהורים או של שאלות שהתעוררו אצל הילדים).

### קריאת הספר

#### קריאה עצמית רציפה

ייתכן שתלמידים שהם קוראים טובים או תלמידים שישתקרו מהעלילה ירצו לקרוא את כל הספר בעצמם. ההצעות המפורטות לעיל יתנו מענה לקבוצה זו ויאפשרו להם לקרוא את הספר ברצף ובהנאה ואחר כך לחזור לשיח בחברותא, עם עמיתים או עם המורה כדי לקדם את ההבנה המעמיקה והפרשנית.

המורה יכולה "לשתול" בספר "סימניות" – דפי ממו - שיזמינו את התלמיד "לשוחח" עם הספר. במהלך הקריאה יוכלו התלמידים לחשוב או לכתוב את עמדותיהם והרהוריהם באופן עצמאי. עצירות אלו למחשבה יהיו הכנה לדיון אפשרי בחברותא, עם עמיתים או עם המורה.

דוגמה לשאלות אפשריות על סימניה (רצוי לבחור בשאלה או שתיים ולא יותר):

**בעמוד 23 מתואר חלום רע שחלם גדי. \*אילו רגשות עורר בך החלום? \* מה, לדעתך, יקרה בהמשך? \*למה בחרה דבורה עומר לשתף אותנו בחלום? כיצד הוא עוזר לנו להבין את הסיפור?**

<sup>3</sup> סרטון המתאר דיון סביב ספר במהלך מפגש של מורה עם קבוצה קטנה. המפגש עוסק בדמות הראשית, תוך התייחסות לרמזים חוץ טקסטואליים. <https://www.youtube.com/watch?v=psakxRT9hdA>



הספר מעורר התרגשות, ולכן רצוי לתת לילדים הזדמנות להביע את התרשמותם הראשונית ממנו לאחר הקריאה העצמית.

שאלות מכוונות (לבחירה):

\*מה הרשים אותי ביותר?

\*איזה קטע בספר מצא חן בעיניי במיוחד, או ריגש אותי במיוחד?

\*מתי הצטערתי עם גיבורי הספר (או עם אחד מהם) ומתי שמחתי איתם?

\*מתי כעסתי על אחד מגיבורי הספר?

\*מי מהדמויות עוררה את אהדתי?

תלמידים מתקשים יותר בקריאה ויכולו להאזין לקריאה קולית של המורה ולבצע את הפעילויות בעקבותיה.

### **קריאה משולבת: קריאת מורה וקריאה עצמית מונחית בכיתה ובבית**

קריאת הספר המשלבת קריאה עצמית וקריאה מפרשת מפי קורא מיומן עשויה לסייע לתלמידים להבין את הסיפור על כל רבדיו, טוב יותר.

במהלך הקריאה המורה יכול להזמין את התלמידים למעגלי שיח בהם ידונו יחד בנושאים, בבעיות, בקונפליקטים ובמסרים העולים מן הספר וחשוב לדון בהם כדי לסייע לתלמידים לגבש זהות עצמית משלהם. קריאה כזו מאפשרת למורה מעורבות במהלך הקריאה. באמצעותה היא יכולה לעורר עניין, לוודא הבנה, להפנות את תשומת לב הילדים למוקדים חשובים בעלילה, לטפח אמפתיה כלפי הדמויות ולהדגים קריאה פרשנית. לשם כך עליה לתכנן תחנות בקריאת הספר. נדגים להלן תחנות אפשריות בקריאת הספר. ברובן מוצעים מעגלי שיח סביב נושאים שעלו בפרק. אפשר כמובן להוסיף עליהם פעילויות.

### **"תחנות" מוצעות בקריאת הספר בכיתה**

#### **תחנה ראשונה: פרקים א-ב**

1. האזנה לפרק הראשון והשני ([קישור לפרק הראשון](#))
2. דיון בהתלבטות הפנימית של גדי שנשאר לבד בשדה: **לחזור הביתה עם חבריו או לברר מי מילל?** אפשר להתחלק לזוגות ולבצע את המשימה כמשחק תפקידים. כל ילד ייצג "קול" פנימי אחר של גדי. אפשר לחלק לילדים כרטיס ובו יכתבו דוגמאות לקול א' ולקול ב'. נסכם ונאמר שהחלטות קשות מעוררות אצל כולנו דיון פנימי.
3. מעגל שיח בכיתה: **מה דעתכם על החלטתו של גדי?**
- רצוי שהילדים יקראו את הפרקים בקריאה חוזרת דמומה, לאחר שהשאלה לדיון במעגל השיח כבר הוצגה בפניהם.
4. התבוננות נוספת בטקסט נושאים אפשריים:

#### **• כיצד מתוארת הסביבה בפרק הראשון?**

(היה אביב. שדות הנגב היו ירוקים, כי בחורף זה ירדו גשמים לרוב והשקו את אדמת הנגב. פרחים צבעונים פרחו בכל פנה, הציפורים צפצפו בעליזות והאוויר היה צלול וזך).

אפשר להזמין את התלמידים לקרוא את הפרק ללא תיאורי הסביבה כדי לחוש את חסרונם ביצירת האווירה והרקע להתרחשות.

- **מי הם הגיבורים בסיפור? כיצד הסופרת מאפיינת אותם? מה היחסים ביניהם?**  
כדאי להבחין בין מה שאנו לומדים על הדמויות מן הדיבור הישיר ביניהן, לבין מה שאנחנו לומדים עליהן מתוך תיאורן על ידי המספרת.  
ההנחיה: מצאו בפרק שיחה בין הדמויות. מה אפשר ללמוד מן השיחה על הרגשות של הדמויות? על המחשבות שלהן? על היחסים ביניהן? מה אנחנו לומדים על אופיין?

### תחנה שניה: פרקים ג-ד

1. קריאת הכותרת של הפרק השלישי- מיהו לולי העלאת השערות על סמך הכתוב בפרקים הקודמים.
  2. האזנה או קריאה עצמית של פרקים ג-ד
  3. דיון ביחס הסביבה ללולי.
- המטרה: הרחבת משמעותה של היצירה עלי ידי חיבורה לעולם האישי של התלמידים.  
הנחייה: נקרא בעמודים 18-19 את הקטע המתאר את יחס הסביבה ללולי.
- כיצד מתייחסת הסביבה ללולי? מדוע?
  - האם היחס הזה מוצדק? מה דעתכם על היחס הזה כלפיו?
  - כיצד הייתם אתם מגיבים אילו ילד היה מגדל נמר בסביבה שלכם? הסבירו.

### תחנה שלישית: פרק ה'

- הפרק מסתיים במשפט היוצר מתח: "וכשם שילדים עושים לפעמים מעשים שלא יעשו, כך עשה אף לולי. אך על כך אספר לכם בפרק הבא" (עמוד 35).
- התלמידים יוזמנו לשער מה היה מעשהו של לולי. אפשר ליצור משחק השערות כיתתי. ילדים יכתבו את השערותיהם על כרטיסים או על דף מקופל במחברת. לאחר הקריאה יתבוננו במה שכתבו ויבחנו את השערותיהם.
  - ניתן להתייחס למקומו של המספר בספר, המלווה את הקורא ומתווה את דרך הקריאה באמצעות הוספת אמירות והערות היוצרות מתח וציפייה כגון המשפט האחרון בפרק זה.

### תחנה רביעית: פרק ו-ט

1. הנחייה לקריאה עצמית של הפרקים
2. משימה בחברותא (זוגות או שלשות): מה תגובת האם, האב וגדי לפרדה מלולי?
3. מעגל שיח סביב אירועי פרק ח': כיצד הרגישה כל אחת מהדמויות כלפי אירוע הפרידה? מה תאמרו לה? כיצד תעודדו או תרגיעו אותה? כיצד אתם הייתם מרגישים במצב דומה?

לחלופין: כל תלמיד מבין השלושה משחק את אחת הדמויות. התלמידים האחרים מפנים אליו שאלות על תחושותיו ועל מחשבותיו, ואולי מנסים לשכנע אותו לשנות את דעתו. אפשר להציע לתלמידים לכתוב מכתב לדמות ולטעון מולה.

4. פרק ט' מסתיים ביצירת מתח: "אך לא כך היה" (עמוד 69). אפשר לשוב ולדון בהערות המספר ובמטרתן.

### תחנה חמישית:

הפרקים הבאים מתמקדים בחיפושים אחר לולי, במציאתו על ידי גדי ובשליחתו לאפריקה. לפני המשך הקריאה, כדאי להציג בפני התלמידים את ארץ ישראל ואת יבשת אפריקה. רצוי להביא בפני התלמידים מידע כתוב, תמונות או סרטון המתאר את אזור המחייה הטבעי של נמרים ביבשת אפריקה.

## לאחר הקריאה

- **דיון בדמותו של גדי**  
בתום הקריאה אפשר לעסוק בדמותו של גדי, בהתפתחותו מתחילת הספר ועד לסופו. אפשר לדון בהחלטותיו לאורך הסיפור, במעשיו, ובהתייחסות המספר אליו.  
התלמידים יתבקשו לחזור ולחפש בספר תיאורים על גדי, על דמותו, התנהגותו, דברים שאומרים עליו או חושבים עליו.  
אפשר להזמין לחזית הכיתה שני תלמידים שיציגו את גדי שבתחילת הספר וגדי שבסוף הספר. ילדי הכיתה יפנו שאלות לגדי האחד ולגדי השני. אח"כ יתקיים דיון בהבדל שבין תשובותיהם.
- **דיון בדילמה העולה מן הספר**  
המורה יוכל להזמין את הקוראים להביע דעתם: האם לולי היה צריך להישאר אצל גדי או שהיה עליו לעזוב? במהלך הדיון על המורה לבקש מהתלמידים לנמק את תשובתם.  
אפשר ללמד תלמידים להשתמש בתבנית תחבירית של ויתור כדי להתייחס לשתי העמדות בעת ובעונה אחת, כשעמדת הדובר מודגשת. כך ילמדו התלמידים לראות גם את עמדת האחר.  
לדוגמה: אמנם גדי נקשר ללולי הנמר בקשר חזק, חם ואוהב, אך לולי הנמר מסוכן לסביבה ולכן צריך להחזירו לגן החיות.
- **תפקיד התיאורים בסיפור**  
מטרה: להפנות את תשומת לבם של התלמידים לתרומתם של התיאורים להנאה מקריאת הספר.  
הנחיה: קראו ומצאו משפטים המתארים את הסביבה או את מזג האוויר. קראו את המשפט ונסו (עם בן הזוג בחברותא או בקבוצת העמיתים לזהות את התיאור ומה הוא תורם לאווירת הסיפור וכיצד האווירה תורמת להנאה שלנו מהספר.  
דוגמה: בפרק הראשון מופיע המשפט: "שדות הנגב היו ירוקים כי בחורף זה ירדו גשמים... פרחו בכל פינה, הציפורים צפצפו בעליזות והאוויר היה צלול וזך" מה היא האווירה בחלק זה של הסיפור? כיצד תיאור זה של השדה תורם לאווירה? אלו תחושות הוא יוצר אצלנו, הקוראים?

לחלופין: ניעזר בציור או בבניית דגמים כדי להדגיש את תפקיד התיאורים בספר. נזמין תלמידים לצייר את הסביבה על פי התיאורים בסיפור.

## הזמנה לביטוי אישי בעקבות היצירה

### אפשרויות:

- **"תיאטרון קריאה" - קריאה בצוותא ובתפקידים:** מספר, דמויות. הקריאה בקול מאפשרת לתלמידים לתרגל קריאה קולית פרשנית.  
על ["פרוזודיה וקריאה תיאטרלית"](#), מתוך הרצאה של ד"ר אורלי ליפקה.
- **המחזה-** היסודות הדרמטיים בספר והדיאלוגים הרבים מאפשרים ל"תרגמו" בקלות למחזה. המחזה יכולה לבטא את ההתרגשות שהספר מעורר. אפשר להזמין את התלמידים לערוך המחזה של האירועים בסיפור כדי להדגיש את תפקיד המספר לעומת תפקיד הדמויות בסיפור. מעבר להנאה שיוצרת המחזה שיח רפלקטיבי על האירועים שנבחרו להמחזה על ידי התלמידים יאפשר חידוד של הבנת מבנה העלילה.
- **יצירת תסכית רדיו** (הקראת הסיפור בליווי קולות ברקע). מורה שבוחר באפשרות זו יכול להציג בפני התלמידים את "הסיפור שמאחורי הספר" המצורף בנספח ליחידה זו.  
(**תסכית**) = תכנית רדיו שבה מוגש סיפור או חלק מעלילה שלמה באמצעים קוליים. משתתפים בו קריינים וטכנאי אולפן המגישים את הסיפור שעבר עיבוד מתאים להאזנה. התסכית מעניקה למילים מימד נוסף אשר אינו קיים בהן בגרסה המודפסת). [למורה: על תסכית רדיו](#)
- **ציור או איור** של אחד הקטעים בסיפור. תיאור מנומק של הציור בפני קבוצה או בפני הכיתה.
- **בניית דגמים לתערוכה**
  - התלמידים מתבקשים לדפדף בספר ולאתר מקומות מרכזיים בעלילה, כגון גן החיות, בית המשפחה, השדה שבו נמצא לולי.
  - מחלקים את הכיתה לקבוצות עבודה. רצוי ליצור קבוצות עבודה הטרוגניות. ניתן לארגן את הקבוצות על פי המקום שבחרו לתאר
  - כל קבוצת תלמידים מעיינת בספר ואוספת פרטים על האתר שנבחר על ידם
  - התלמידים מסרטטים כיצד יראה הדגם שיבנו. חשוב להפנות את תשומת לבם של התלמידים לצורך להשלים פרטים שאינם מופיעים בספר
  - כל קבוצה מציגה את השרטוט בפני הכיתה או בשיח עם המורה
  - התלמידים בונים את הדגמים על פי השרטוט
  - התלמידים מוזמנים לשבץ בדגם דמות או דמויות מתוך הספר.

## נספח: על היוצרת

**דבורה עומר** היא סופרת ילדים ונוער ישראלית, כלת פרס ישראל לשנת 2006 וזוכת פרס אקו"ם למפעל חיים (2013) נולדה ב-9 באוקטובר 1932, בקיבוץ מעוז חיים כבת למשפחת מוסינזון. דבורה היא סופרת בת הסופר משה מוסינזון. הוריה התגרשו בילדותה. כשהייתה בת 11 נהרגה אמה בתאונת אימוני ירי של ההגנה. כיוון שאסור היה לומר לבריטים את הסיבה האמיתית, נבדה סיפור כיסוי לפיו אמה התאבדה, וכך נאמר גם לה. את סיבת המוות האמיתית של אמה גילתה עומר רק בבגרותה. חוויות הילדות ולבטי הנעורים של דבורה עומר מצאו ביטוי בספרים שונים שכתבה. סיפוריה הראשונים פורסמו בעיתון "במעלה", אותו ערך אביה.

דבורה עומר שימשה כמורה בקיבוץ מעוז חיים ובאותו זמן החלה לפרסם בעיתון "דבר לילדים" מדור בשם "דפי תמר" (1955), שנכתב כיומן של נערה בת קיבוץ. מדור זה הפך מאוחר יותר לסדרת ספרים, שהראשון בהם, "דפי תמר", יצא לאור בשנת 1959. זו הייתה ההתחלה שבעקבותיה באו עשרות ספרים נוספים ועומר הפכה לאחת הסופרות האהובות על הילדים ובני הנוער בישראל.

חלק ניכר מספריה של עומר הן ביוגרפיות המעובדות לקריאת בני נוער ועוסקות בדמויות מתולדות הציונות והיישוב העברי. ביוגרפיות אלה מובאות בצורה קלה וידידותית ומקרבות את הקוראים אל הגיבורים עליהם היא כותבת. ספרים אחרים עסקו בבעיות התבגרות של ילדים ובני נוער.

דבורה עומר זכתה במספר פרסים כהוקרה על פועלה בתחום ספרות הילדים והנוער, ביניהם פרס זאב, פרס למדן, וב-2006 הוחלט להעניק לה את פרס ישראל על תרומתה לתרבות הישראלית. בנימוקי השופטים נכתב כי "עומר הצליחה להפוך את העבר הישראלי-ציוני למסכת חיה של דמויות מופת ואירועים מסעירים, שיחד בנו את המפעל הציוני האדיר". בשנת 2013 זכתה דבורה עומר בפרס אקו"ם למפעל חיים על תרומתה לספרות הילדים והנוער במסגרת 50 שנות ימירה.

אחדים מספריה הומחזו והפכו להצגות ילדים מצליחות בתיאטרון לילדים ולנוער.

דבורה עומר נפטרה ב-2013.<sup>4</sup>

---

<sup>4</sup> מבוסס על מידע שנדלה ב-14 לספטמבר 2017 מ: [https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%91%D7%95%D7%A8%D7%94\\_%D7%A2%D7%95%D7%9E%D7%A8](https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%93%D7%91%D7%95%D7%A8%D7%94_%D7%A2%D7%95%D7%9E%D7%A8)